

ustvarjanja. Za človekovo umetniško ustvarjanje ni odločilno samo intenzivno, notranje polno doživljanje, ampak prav tako ali še bolj sposobnost umetniškega izražanja. Doseči takšno stopnjo osebne aktivnosti je nedvomno velika zmaga nad svojo lastno naravo.

Najprej nekaj formalnih ugotovitev o Agamemnonu:^{*} zbirka ima pet tematskih poglavij, ki pa se vežejo v enoten izpovedno meditativen splet. Zagoričnikova poezija je namreč izrazito preiščujoče narave, misel sproža drugo in ta spet naslednjo misel po subjektivni logiki. Razmišljanje poteka dokaj umirjeno, preskoki, ki naj bi izzivali, so prej komplicirani kot izzivalni. S svojo meditacijo o času in prostoru gre tako daleč, da uporablja pojme in izraze, ki jih zelo pogosto srečujemo v sodobni filozofski publicistiki; naj navedem samo dva verza iz pesmi Sveder, ki se glasita:

obstoj je nujnejši od bivanja
videz je močnejši od resnice

Zelo opazno je, da je v osnovi skoraj vseh pesmi v zbirki Agamemnon neko nesoglasje, ki se skriva v samem ustvarjalnem principu. Po eni strani gre pesnik do takšne skrajnosti pri oblikovanju pesmi, da jim daje določeno grafično podobo, po drugi strani pa dela vtis, ko da bi bila pesniška snov ujeta popolnoma po naključju, brez tistega nujnega, za izbrano umetniško podobo stvari neogibnega odbiranja, ki v primeru navzočnosti priča o oblikovalni volji in ustvarjalni disciplini. Vse to pa v zbirki Agamemnon zelo pogrešamo, in sicer prav v škodo zgoščenosti, pa tudi določene jasnosti, čeprav se človek zaveda, da je eden izmed principov te poezije hotena zapletenost in si ne najde razlage, kakšno funkcijo naj ta zapletenost ima.

Podobno nediscipliniranost, nerazčiščenost bi odkrili tudi v motivih in temah teh pesmi. V pesmi Variacije na Hölderlinovo temo izstopa verz, ki pravi: »263 verzov poetizirane vsakdanjosti«. S tem namreč pesnik sam označuje svojo snov, vendar dokaj na splošno, kajti vsakdanjost je res širok pojem. V Zagoričnikovih pesmih srečujemo nekaj zabrisanih avtobiografskih sestavin, več odmevov na določene zgodovinske situacije v povojnem obdobju, izpovedna osnova teh pesmi pa je — vrednotenje odtujenega sveta s staljša nepojasnjenih etičnih vrednot. Te so toliko bolj zabrisane, ker se je med osebo, ki ocenjuje in predmet, ki je vrednoten, vrinila ironična distanca.

Vendar so v Agamemnonu določena mesta, ki obetajo pesniške vrednote, ko bo avtor nadvladal pridobljeno in doživeto in bo s svojo ustvarjalno voljo in zavzetostjo, ki je nedvomno navzoča v zbirki Agamemnon, podredil prevzete sestavine svojim lastnim, doživetim, odbranim z razsodno roko ustvarjalca.

France Vurnik

FERDO GODINA, VIRAGOVA VERONA. V zbirki Viragova Verona je Ferdo Godina zbral nekatere starejše novele. Domala vse izhajajo iz tiste doživljajske osnove, ki se je oblikovala v pisateljevi mladosti. Svet teh Godinovih novel je Prekmurje z vsemi takimi značilnostmi, kot jih našemu občinstvu tako plastično posreduje Miško Kranjec, samo da Godina bolj pušča

^{*} Franci Zagoričnik, Agamemnon. Državna založba Slovenije 1965.

ob strani eksistenčno težo svojega človeka, saj ga močneje zanimajo njegove osebne strasti in že kar primitivni nagoni, ki ne glede na stan in na stopnjo osveščenosti orjejo po ljudeh.

Eden od elementov, ki sestavljajo ta doživljajski svet, je izobražujoča se mladina. Ta iz zaostalega Prekmurja odhaja v šole ter potem v domače vasi prinaša duha po tujih mestih. Toda relacija mesto — vas rabi pisatelju le za formiranje človeške podobe, ne povzroča pa v novelah tudi idejnih problemov ali kakih drugih, iz družbene situacije izvirajočih dilem. Godinovi dijaki in študentje so potemtakem le nekoliko svojstveni družbeni sloj, ki se polagoma odtujaše domačemu prebivalstvu, poležava ob Muri in se zvija v krčih prebujajoče se spolne slasti. Na to temo so napisane tri novele v zbirki: Ljudje, Dva človeka in Viragova Verona. Seveda je pisatelj zgodbi iz novele Ljudje, še posebej pa v zadnji noveli Sagajev Tinč in njegova mati, uspel toliko uskladiti svoj izraz s prvobitnimi nagoni svojih Prekmurcev, da potem o njegovem uspešnem prizadevanju po avtentičnosti ne more biti več dvoma. Sagajev Tinč, njegova mati in Gombareva Kata sodijo med najbolj polnokrvne osebe v zbirki in čisto gotovo takšni ljudje živijo, se ljubijo in sovražijo v vsakem času in okolju, toda v tem, kot ga prikazuje Godina, se zdijo še posebno pristni in naravni.

Vsekakor se erotika v novelah bolje sklada z miselnostjo oziroma s prirodnostjo ljudi takrat, kadar njeni nosilci ostajajo tipični predstavniki neosveščenega Prekmurja. Tu je včasih celo videti, kot da pisatelj izraz ne more dohajati zakrite erotične sile — tak primer bi bila nemara Povest o Modličevi Jeli — in končni učinek je potemtakem bolj medel kot silovitost teme; vendar je pisatelj v Čuričevi zgodbi iz novele Ljudje, še posebej pa v zadnji noveli Sagajev Tinč in njegova mati, uspel toliko uskladiti svoj izraz s prvobitnimi nagoni svojih Prekmurcev, da potem o njegovem uspešnem prizadevanju po avtentičnosti ne more biti več dvoma. Sagajev Tinč, njegova mati in Gombareva Kata sodijo med najbolj polnokrvne osebe v zbirki in čisto gotovo takšni ljudje živijo, se ljubijo in sovražijo v vsakem času in okolju, toda v tem, kot ga prikazuje Godina, se zdijo še posebno pristni in naravni.

Kar je bilo prej rečeno za študirajočo mladino, ki se odtujaše Prekmurju in se v razpetju med mestom in vasjo zapira v iskanje svoje osebne zadoščitve, velja tudi za izseljence, ob katerih Godina prav tako ne išče splošnejših eksistenčnih ali čustvenih dilem, pač pa mu izseljenci pomenijo opisovanja vredno zanimivost le toliko, kolikor se v domači kraj vračajo s spremenjenimi pogledi na odnose med ljudmi in med spoloma še posebej oziroma s potencirano slo po zadoščenju, kakršna že skoraj diši po mestnem razvratu. Podoba take vaške razvratnice je Berglezova Ela iz novele Ela ljubi, ki se je vrnila iz Francije in zdaj kot razbrzdana žival čaka na sproščenje svoje slē. Čeprav je novela dokaj kompaktno izdelana, pa je vendar Elina čutnost iztrgana iz njenega bistva, je preveč opazen privesek njene izseljenske usode in bolj plod avtorjevega pisateljskega čopiča kot pa posledica resnične življenjske potrebe.

In še en element je, ki se v novelah pogosto pojavlja. To je erotika mladih semeniščnikov in duhovnikov. Godina komaj opazno nakazuje misel, da so dijaki iz Prekmurja bolj po sili ter iz potrebe kot pa iz prepričanja odhajali v semenišče ter postajali oznanjevalci krščanske morale. Toda problem poklicnega iskanja, ki naj bi imel korenine v socialni mizeriji ali v neprosvetljeni miselnosti, je spet samo obrobne pomena, ker pisatelja bolj zanima iskanje ženske pri ljudeh, pri takih torej, ki bi se ji pravzaprav za celo življenje morali odpovedati. Da je problem duhovniške erotike svoje dni

pisatelja zelo pritegoval, dokazuje tudi njegov roman *Bele tulpike*, ki je bil napisan približno ob istem času kot *Viragova Verona*. A medtem ko je v romanu z globljo psihološko vzročnostjo in posledičnostjo začrtal erotično pot mladega duhovnika, ker je v obširnejšem tekstu pač imel več možnosti za to, je v novelah reševal nasprotje med poklicnim poslanstvom in telesnostjo le z golimi scenami. Zato je kaplan Mesarič iz novele *Viragova Verona* samo navaden ženskar in nič drugega, Ferenc in Vanč iz novele *Dva človeka* sta le dva navadna mladostnika, ki se sicer pripravljata na bogoslovje in ju ženska kot večino drugih mladih ljudi nenavadno priteguje, a vsa ta dejstva sama na sebi, pa naj bodo še tako privlačno opisana, še ne pomenijo dobre literature. Ne pomenijo zato, ker tu manjka še nekaj, in to je odkrivanje tistega najintimnejšega in najpretrsljivejšega v človeku, zaradi česar se obrača naša življenjska pot in nas sili v dejanja, ki oporekajo trdno zasidranim normam neke družbene sredine. Godina je najbrž začutil težo te umetniške zahteve, a jo je rajši obšel in zato Vanča kar naenkrat zagledamo pred oltarjem, medtem ko se Ferenc brez posebnih notranjih bojev odloči za svojo pot. S tega vidika je še bolj zunanje, torej s samimi scenami, očrtan kaplan Mesarič, ki v nas upravičeno zbujajo domnevo, da je v prikazovanju duhovniške erotike šlo pisatelju prej za protiduhovniško tendenco kot pa za odkrivanje protislovij polnega človekovega notranjega sveta.

Izmed vseh ljudi, ki stopajo v bogoslovje ali pa so že daleč v poklicu, je še najbolj izdelan plebanuš Čakič iz istoimenske novele. Sicer je tudi tu prej omenjena tendenca kar precej vidna, a navzlic temu je plebanuševo pojavnost resničnejša, bolj živa, njegovo gledanje na čas in na ljudi okrog sebe je sad dolge življenjske poti in utrjenega prepričanja, ali z drugo besedo: plebanuš Čakič tak, kot je, mora ravnati tako, kot ravna, zakaj njegovo moralistično ukrepanje je porojeno v njegovem bistvu, v katerem dokaj razločno slutimo težo dolgoletnega odpovedovanja, ki v človeku zmeraj rodi takšne ali drugačne komplekse. Čakičeva negativnost je v noveli res tudi nekoliko namerna, a ob njem je Godina s tolikšno prepričljivostjo postavil novi svet ob starega, moralno normo ob resnično življenje, da ta negativnost v osebnosti starega plebanuša nikakor ni več sama sebi namen.

Od vseh od zdaj omenjenih novel se po miljeju loči le novela *Beg v temo*, ki je postavljena v vojaško sredino. A loči se bolj po okolju kot po pisateljskem izrazu. Tudi tu imamo mnogo objektivnega označevanja: avtorjevega subjekta ni čutiti nikjer, njegova spoznanja o življenju komaj rahlo prenikajo skozi nekoliko nenavadne, bolj ekstremne kot povprečne ljudi.

Zbirka novel *Viragova Verona* plastično odkriva Godinove začetne pisateljske kvalitete in njegov pogled na ljudi iz nekdanjega Prekmurja. Sicer se novele večinoma ne dvigajo nad deskriptivno povprečnost, a vendar marsikje začutimo živega človeka, ki si je iz prabitne težnje po zadoščanju samega sebe uravnaval odnos do sredine, v kateri je moral živeti.

Jože Šifrer

BARBARA BRECELJ, SLAMNATI VEČERI. Knjižni prvenec Barbare Brecljeve,* avtorice, ki se s svojim po obsegu ne ravno velikim opusom uvršča v mlajšo slovensko pisateljsko generacijo, v tisto, ki se je zvečine začela for-

* Barbara Breclj, *Slamnati večeri*, Mladinska knjiga 1967.